

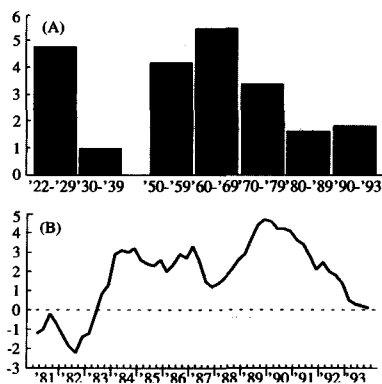
De conjunctuur in 1993

Het jaar 1993 is conjunctureel teleurstellend. De economische groei daalt voor het derde achtereenvolgende jaar en is na 1982 niet meer zo laag geweest. Ook andere indicatoren wijzen op een negatieve ontwikkeling. Vergeleken met het buitenland doet Nederland het qua economische groei echter niet eens zo slecht.

Einde aan groei

Het volume van het bruto binnenlands product (bbp) is dit jaar vrijwel even groot als in 1992. De ontwikkeling van het bbp wordt veelal gezien als graadmeter van economische groei. Vorig jaar nam het bbp nog met 1,4% toe. Na 1989 is de groei elk jaar verder afgenomen. In de periode 1990-1993 komt de toename van het bbp uit op gemiddeld 1,9%. Dit is iets meer dan het gemiddelde voor de jaren tachtig (1,7%). Het geringe accres voor de periode 1980-1989 kan met name worden toegeschreven aan de inzinking in de beginjaren van dat decennium. In de jaren vijftig, zestig en zeventig werden veel hogere groeicijfers waargenomen (zie figuur 1). De door de economische crisis beheerste jaren dertig lieten een lagere stijging zien. Na de tweede wereldoorlog zijn er maar vier jaren waarin de economische groei lager is dan in 1993. Deze jaren zijn 1958, 1975, 1981 en 1982.

Figuur 1. Bruto binnenlands product (volume)

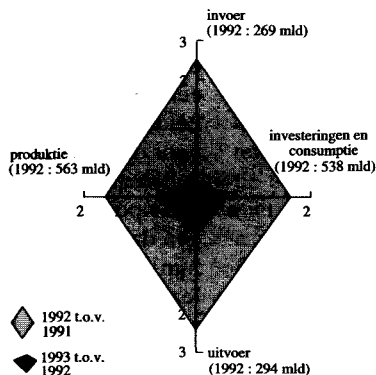

Toelichting: de bovenste figuur (A) geeft de gemiddelde jaarlijkse groei in procenten; de onderste figuur (B) procentuele jaaromkeringen op basis van een voortschrijdend 4-kwartaalsgemiddelde.

Economie stagneert

De stagnerende economie van 1993 kan ook geïllustreerd worden aan de hand van de ontwikkeling van de "middelen" en "bestedingen". In figuur 2 is dit in beeld gebracht. De middelen worden gevormd door goederen en diensten die ofwel in het

Figuur 2. Middelen en bestedingen, volumegroei in procenten

binnenland zijn geproduceerd (bbp) ofwel uit het buitenland zijn betrokken (invoer). De bestedingen geven aan hoe de beschikbare goederen en diensten worden aangewend. Deze kunnen worden uitgevoerd of in het binnenland hun finale bestemming vinden (nationale finale bestedingen). Deze laatste zijn te verdelen in consumptie door gezinnen en overheid en in investeringen door bedrijven en overheid. Voor de vier in de figuur genoemde macro-totale groeien dit jaar dicht bij het nulpunt.

Bbp naar bedrijfstakken

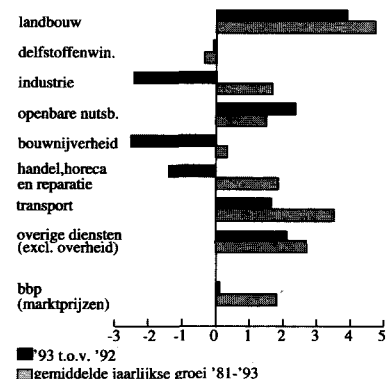
Van de in figuur 3 onderscheiden bedrijfstakken kent de landbouw dit jaar de hoogste volumegroei van de toegevoegde waarde. Doordat de prij-

zen van veel landbouwproducten sterk zijn gedaald, is de inkomensontwikkeling in de landbouw veel minder rooskleurig. Ook over een lange periode bezien is de groei in deze bedrijfstak hoog. In het tijdvak 1981-1993 overtreft de stijging die van alle andere bedrijfstakken. Ook de transportsector, vorig jaar de snelste groeier, toont een toename van de toegevoegde waarde. Na 1990 is de groei echter elk jaar afgenomen. Dit geldt ook voor de bedrijfstak handel, horeca en reparatiebedrijven. Deze bedrijfstak is in de dienstensector de enige die in 1993 een daling te zien geeft. De overige dienstverlening (excl. overheid) ontwikkelt zich betrekkelijk stabiel. Dit jaar is de stijging 2%. In de bouwnijverheid neemt de toegevoegde waarde met 2,5% af; vorig jaar was er nog een stijging in dezelfde orde van grootte. Ook in de industrie daalt in 1993 de bedrijvigheid; dit is voor het eerst na 1982.

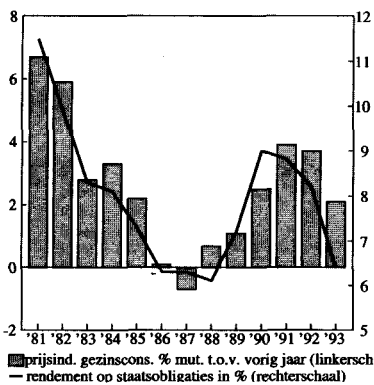
Inflatie: laag

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie ligt gemiddeld over de eerste tien maanden van dit jaar 2,1% boven het niveau van dezelfde periode van 1992. De prijzen stijgen dit jaar minder fors dan in beide voorgaande jaren. In het begin van de jaren tachtig

Figuur 3. Procentuele groei bbp naar bedrijfstakken (volume)

Figuur 4. Prijstindex gezinsconsumptie en rente

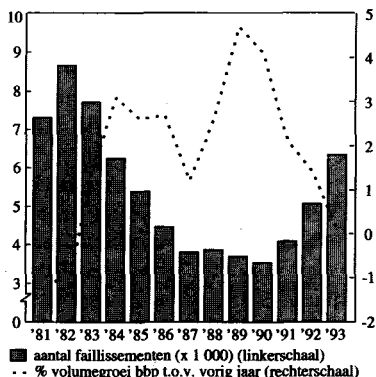

stegen de prijzen relatief fors. Vanaf 1982 namen de prijsstijgingen af. In 1987 lagen de prijzen zelfs onder het niveau van een jaar eerder, een situatie die zich in de na-oorlogse periode niet eerder had voorgedaan. Vanaf 1988 is de inflatie toegenomen tot een top in 1991(3,9%). In de laatste twee jaar zijn de prijsstijgingen weer afgenomen. Het verloop van de prijzen vertoont grote overeenkomst met het verloop van de rente. In figuur 4 is de ontwikkeling van het rendement op staatsobligaties weergegeven.

Faillissementen: stijging houdt aan

Het aantal uitgesproken faillissementen ligt dit jaar naar verwachting 25% hoger dan in 1992. Dit is de hoogste groei van de afgelopen twaalf jaar. Na 1990 is het aantal faillissementen in een hoog tempo opgelopen. Deze ontwikkeling gaat samen met een afnemende economische groei in deze periode. In absolute aantallen worden de uitgesproken faillissementen in 1993 nog overtroffen door die in het tijdvak 1981-1982.

Figuur 5. Aantal faillissementen en groei bbp-volume

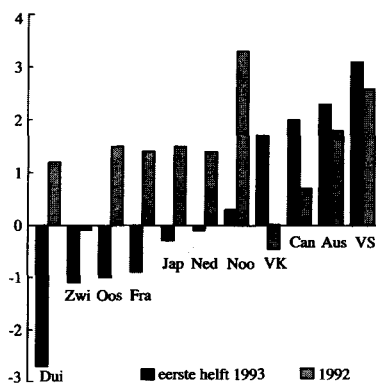

Buitenland

Economische groei

Om de economische groei in Nederland te vergelijken met die in het buitenland moet teruggefallen worden op de cijfers over het eerste halfjaar van 1993. Van de in figuur 6 onderscheiden landen neemt Nederland een middenpositie in. In de Angelsaksische landen (Verenigd Koninkrijk, Canada, Australië en de Verenigde Staten) is het bbp in de eerste helft van dit jaar groter dan in dezelfde periode van 1992. Bovendien overtreft de groei die van vorig jaar. Het bbp van de overige in figuur 6 opgenomen landen is in de eerste helft van dit jaar gedaald (met uitzondering van Noorwegen). De groeicijfers blijven hiermee duidelijk achter bij die van vorig jaar. Behalve in Noorwegen

Figuur 6. Volume bruto binnenlands produkt, % mutaties t.o.v. overeenkomstige periode voorgaand jaar

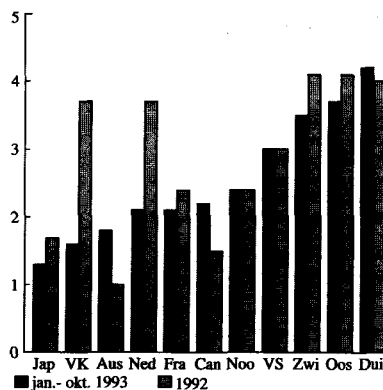

zijn ook de ontwikkelingen in Duitsland opmerkelijk. In Duitsland viel het bbp in de eerste helft van dit jaar relatief fors terug. In Noorwegen, vorig jaar de snelste groeier, blijft de stijging sterk achter bij die van 1992.

Inflatie

De inflatie, gemeten als de prijsstijging van de gezinsconsumptie, blijft in Nederland in de eerste tien maanden van 1993 beperkt tot 2,1 procent. Van de in figuur 7 opgenomen landen kenden Japan, het Verenigd Koninkrijk en Australië dit jaar een geringere prijsstijging. Vergeleken met 1992 doen zich forse dalingen van de inflatie voor in het Verenigd Koninkrijk en Nederland. In vrijwel alle landen stijgen de prijzen in de eerste tien maanden van 1993 minder dan in 1992. Naast Canada zijn hier Austr-

Figuur 7. Prijstindex gezinsconsumptie in een aantal OESO-landen, % mutaties t.o.v. overeenkomstige periode voorgaand jaar

lië en Duitsland de uitzonderingen. Van de onderscheiden landen kent Duitsland dit jaar het hoogste inflatiepercentage (4,2%).

Gezinsconsumptie

De groei van de consumptie in Nederland was gemiddeld over de eerste zes maanden 0,6%. Dit stijgingspercentage blijft achter bij dat van de meeste andere onderscheiden landen. Voor 1992 geldt het omgekeerde. De toename over 1992 werd alleen door de Verenigde Staten en Australië overtroffen. Ook in de eerste helft van 1993 scoren deze landen hoog. Opmerkelijk is het herstel van de gezinsconsumptie in het Verenigd Koninkrijk. Kromp in 1992 het volume van de consumptie nog, in de eerste twee kwartalen van 1993 laat de toename zich meten met de hoge groeicijfers van de overige Engelstalige landen.

Investerings

De bruto investeringen in vaste activa zijn in Nederland dit jaar 3% kleiner zijn dan in 1992. Net als bij de gezinsconsumptie waren de ontwikkelingen in de tweede helft van het jaar minder negatief dan in het eerste halfjaar. Bij de vergelijking van de investeringsgroei met enige andere OESO-landen in de eerste helft van dit jaar neemt Nederland een middenpositie in.

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht 1993*, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.

Tabel. Kerngegevens ontwikkelingen in 1981-1993, procentuele mutaties ten opzichte van het voorgaand jaar, tenzij anders aangegeven

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993 ^a	1981/93 ^b
Macro-economische volume-ontwikkelingen														
Bruto binnenlands produkt	-0,7	-1,4	1,4	3,1	2,6	2,7	1,2	2,6	4,7	4,1	2,1	1,4	0,1	1,8
Landbouw	14	8	3	6	-4	9	-4	5	7	10	3	1	4	5
Delfstoffenwinning	-9	-15	8	2	9	-6	4	-12	3	0	12	0	0	0
Industrie	0	-1	2	6	3	3	0	4	5	2	1	0	-2	2
• voedings- en genotmiddelenindustrie	3	1	0	3	-2	7	0	1	5	5	2	3	0	[sep] 2
• textiel-, kleding- en lederindustrie	-7	-2	-3	5	2	-6	-4	4	2	3	0	-8	0	[sep] -1
• papier- en grafische industrie	-2	-1	-2	4	3	2	3	6	4	4	2	-1	1	[sep] 2
• chemische industrie	7	-3	16	9	8	2	5	7	4	-1	1	2	-6	[sep] 4
• rubber- en kunststofverw. industrie	10	4	10	7	6	7	4	9	11	5	2	-2	-6	[sep] 5
• hout- en bouwmaterialenindustrie	-10	-9	0	3	2	4	1	8	2	0	4	0	-1	[sep] 0
• basismetaleindustrie	6	-8	-2	13	2	-2	5	9	6	-2	1	0	1	[sep] 2
• elektrotechnische industrie	5	-2	3	8	4	2	-6	-3	2	5	0	0	-3	[sep] 1
• rest metaal- en overige industrie	-2	0	-3	5	5	0	-1	3	8	3	1	-1	-4	[sep] 1
Openbare nutsbedrijven	0	3	1	1	3	4	-4	3	0	1	5	1	2	1
Bouwnijverheid	-8	-5	-3	3	1	3	2	10	2	1	-1	3	-3	0
Handel, horeca en reparatie	-4	-1	0	5	4	5	0	3	5	5	3	1	-1	2
Transport	4	-1	2	7	3	3	2	3	6	6	5	3	2	3
Ov. diensten (excl. overh.)	2	1	2	2	3	4	3	2	5	4	3	2	2	3
Overheidsbestuur	2	0	0	0	1	1 ^d	2	1	1	1	0	1	0	1
Buitenlandse handel														
Invoer goederen en diensten	-6	1	4	5	7	4	4	8	7	4	5	3	-1	3
Uitvoer goederen en diensten	2	0	4	7	5	2	4	9	7	5	6	2	0	4
Consumptie														
Overheid	2	1	1	-1	1	4 ^d	3	1	2	2	1	1	0	1
Binnenlandse gezinsconsumptie	-2	-1	1	1	2	3	2	1	4	4	3	2	1	2
Investerings in vaste activa														
Bruto investeringen, totaal	-10	-4	2	5	7	7	1	5	5	2	0	1	-3	1
• naar bestemming: bedrijven	-12	-4	3	5	9	9	1	4	6	1	1	1	-3	2
overheid	-5	-7	-5	7	-4	-7	2	5	1	7	-1	5	-1	0
• naar type: woningen	-10	-6	-1	4	-1	4	2	11	1	-3	-9	4	0	0
gebouwen	-15	-8	-7	2	2	8	9	10	8	3	6	0	-9	1
grond/weg/water	-6	-7	-5	5	-2	1	-6	7	-2	2	-1	4	2	-1
vervoermiddelen	-17	12	23	-7	10	8	-3	-9	24	5	4	5	-20	3
machines e.d.	-8	-4	5	17	18	8	3	0	4	5	3	-2	2	4
Bbp/brp buitenland														
Verenigde Staten	1,8	-2,1	3,9	6,1	3,2	2,9	3,1	4,0	2,4	0,9	-1,2	2,1	3,1	[III] 2,3
Duitsland	0,2	-1,1	1,5	2,8	2,1	2,2	1,4	3,6	3,4	5,3	3,7	1,2	-2,7	[III] 1,8
Verenigd Koninkrijk	-1,3	1,8	3,6	2,3	3,7	4,1	4,8	4,5	2,1	0,5	-2,2	-0,6	1,8	[III] 1,9
Frankrijk	1,2	2,6	0,7	1,3	1,8	2,5	2,2	4,5	4,3	2,5	0,7	1,4	-0,9	[III] 1,9
Japan	3,4	3,5	2,7	4,4	5,2	2,6	4,4	6,3	4,8	4,8	4,0	1,5	-0,3	[III] 3,6
(Nederland)	-0,7	-1,4	1,4	3,1	2,6	2,7	1,2	2,6	4,7	4,1	2,1	1,4	0,1	1,8
Prijzen														
Producentenprijzen industrie														
Afzet	11	3	0	6	1	-10	-3	1	5	-1	1	-1	-2	[sep] 1
Verbruik	17	3	0	7	0	-20	-5	1	7	-2	-2	-3	-3	[sep] 0
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	•	•	•	28,46	27,30	14,43	18,34	14,98	18,10	23,57	20,01	19,32	17,75	[okt] 2,6
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	6,7	5,9	2,8	3,3	2,2	0,1	-0,7	0,7	1,1	2,5	3,9	3,7	2,1	[okt] 2,6
Regelingslonen particuliere bedrijven	4	8	3	0	1	1	0	1	1	3	4	4	3	3
Regelingslonen overheid	-1	4	-4	-1	-1	1	1	0	2	4	3	3	3	1
Regelingslonen geprem. en gesub. sector	2	6	1	-3	0	0	1	1	2	4	3	4	4	2
Overige indicatoren														
Bevolking, aantal inwoners	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6	0,6	0,8	0,8	0,7	0,8	0,6
Consumentenvertrouwen ^c	(in %)	-41	-43	-40	-22	-4	8	-1	2	134	-13	-14	-22	[nov] -13
Economisch klimaat	-70	-70	-53	-9	17	21	-3	1	20	-3	-35	-36	-51	[nov] -21
Koopbereidheid	-22	-25	-32	-31	-17	-1	0	3	9	9	2	1	-3	[nov] -8
Koersindex voor aandelen, algemeen	3	0	45	28	26	15	4	-9	26	-33	5	16	12	
Uitgesproken faillissementen	43	19	-11	-19	-14	-17	-15	2	-4	-4	16	24	25	3
Begonnen woningen	14	-8	3	-6	-10	15	-11	20	-10	-10	-13	0	1	-1
Conjunctuurtest industrie														
Bezettingsgraad (in %)	80	78	80	83	84	84	84	85	86	86	84	83	81	[III] 83
Orderpositie (4e kw. 1990=100)	74	77	75	82	86	89	84	88	101	101	95	93	83	[okt] 87
Beoordeling orderpositie ^c (in %)	-35	-40	-31	-10	-5	-12	-14	-6	-1	-4	-10	-16	-22	[okt] -16
Arbeidsmarkt (x 1000)														
Aantal banen van werknemers	•	•	•	4.608	4.705	4.854	4.955	5.069	5.191	5.347	5.469	5.551	5.590	(juni)
Aantal vacatures	•	•	•	•	•	•	•	68	93	115	96	67	44	(juni)
Geregistreerde werklozen	•	•	•	•	•	•	•	433	390	346	319	303	380	
Geld en krediet														
Spaartegoeden	10	9	2	2	2 ^d	5	4	1	5	7	7	7	7	[aug] 5
Verstrekt consumptief krediet	•	•	•	4	7	15	9	5	4	5	11	1	-1	[aug] 6,1
Wisselvoet (in %)	8,8	7,3	4,5	5,0	5,3	4,6	4,4	3,7	5,8	7,0	7,9	8,3	6,3	[nov] 7,1
Daggeldrente (in %)	11,0	8,1	5,3	5,8	6,3	5,8	5,2	4,4	7,0	8,3	9,0	9,3	7,2	7,1
Rendement op staatsobligaties (in %)	11,5	9,9	8,3	8,1	7,3	6,3	6,3	6,1	7,2	9,0	8,8	8,2	6,4	7,9

a. Geraamde cijfers; ontleend aan of nadere detailleringen uit de CBS-publikatie *Het jaar 1993 in cijfers*.

[] Tijdvakcijfer; geeft aan de mutatie van het tijdvak januari 1993 tot en met de aangegeven maand (c.q. kwartaal) ten opzichte van de overeenkomstige periode van 1992.

() Ultimocijfer.

b. Gemiddeld over de jaren 1981/93. Het gemiddelde is berekend als rekenkundig gemiddelde van de jaarcijfers.

c. Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

d. Reeksbreuk.